

European Electoral Studies

VOLUME: 3
ISSUE: 2

Analýza proměny zastupitelů na úrovni městských částí v Brně letech 1994–2006

(The analysis of the personal changes in Brno local councils in the period 1994-2006)

Jakub Kyloušek (kylousek@fss.muni.cz)

Abstract:

Each election involves the personal changes in the structure of elected authority. In some cases the only possibility to be re-elected is the nomination to the list one of the oponent political party. The analysis focuses on personal changes and the phenomenon of party-switching in Brno local councils in the period 1994-2006.

Keywords:

party-switching, local election, political parties, political affiliation, Brno

Note:

Tento článek byl zpracován v rámci Výzkumného záměru Politické strany a reprezentace zájmů v soudobých evropských demokraciích (kód MSM 0021622407). Studie vychází ze samostatné kapitoly disertační práce autora obhájené na katedře politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy Univerzity v červnu 2008.

1. Úvod

Každé volby přináší změnu voličských preferencí, a tím i obměnu složení místního zastupitelstva. Ne ve všech případech ale přesun hlasů mezi stranami musí znamenat změnu. (Nejen) na místní úrovni je běžným jevem změna politické příslušnosti kandidáta, která posléze vede k jeho znovuzvolení na kandidátce jiného politického subjektu. Fenomémem změny politické afiliace (a politické defekce) se v českém prostředí zabývá, v dosud nepublikované práci, Vít Šimral (na příkladu zemí Visegrádské čtyřky). Autor tímto pojmem vytváří ekvivalent anglického pojmu party-switching. **Předmětem následující analýzy bude proměna složení místních zastupitelstev a výzkum změny politické afiliace zastupitelů v městských částech v Brně při volbách v období let 1994 (1998) až 2006.** Kromě čistého zaznamenání změny se politická věda zabývá i okolnostmi či důvody takové změny. V rámci této práce se tak soustředíme výhradně na tzv. office-seeking faktor, konkrétně pouze na úspěšnou snahu zastupitele o znovuzvolení do úřadu. Blíže ke studii změny politické afiliace a defektivnímu chování např. Carey-Shugart 1995.

Z metodologického hlediska není výzkum změny politické afiliace jednoduchou záležitostí, co se zkoumaných dat týče. Do výzkumného vzorku budou záměrně zahrnuta pouze jména těch kandidátů, kteří získali právo na místo zastupitele ve volbách. Text nebude zohledňovat následné změny ve složení zastupitelstva po konání voleb – vzdání se mandátu, ztráta mandátu apod. Výjimku budou tvořit pouze případy, kde se v průběhu volebního období konaly nové volby (případ městských částí Ivanovice¹ v roce 2003 a Útěchov v roce 2004), výsledky těchto voleb budou zahrnuty do zkoumaného vzorku. Z výzkumného hlediska není nezajímavé sledovat proměnu zastupitelstva od posledního zasedání před volbami do prvního zasedání po těchto volbách. Avšak vzhledem k obtížnosti získat přesné informace jsme zde na proměny zastupitelského sboru v průběhu volebního období rezignovali. Řešením by bezesporu byly zápisy z posledního zasedání zastupitelstva místní části z konce daného volebního období. Tyto podklady jsou však v Archivu města Brna neúplné a získané informace nebudou kompletní. Na druhou stranu se proměna složení zastupitelstev městské části týká ojedinělých případů, jež v konečném důsledku nebudou mít zásadní vliv na výstupy analýzy.

¹ Autor v textu nebude pracovat s celými názvy městských částí, např. Brno-Ivanovice, nýbrž pouze s místním názvem, tj. Ivanovice. Výjimku budou tvořit městské části Brno-Jih, Brno-Střed a Brno-Sever.

Je rovněž nutné zdůraznit, že v této části práce budou analyzovány výhradně proměny zastupitelů v letech 1994 až 2006. K volbám do zastupitelstev městských částí, které se konaly v listopadu 1990, dosud nebyly získány kompletní údaje. Zatímco jména zvolených zastupitelů městských částí lze získat z volebního serveru Českého statistického úřadu, zdrojem informací o místních zastupitelích zvolených v roce 1990 jsou výhradně zápisy z prvních zasedání nově zvolených zastupitelstev v prosinci 1990 nebo lednu 1991. Tyto zápisy bohužel nejsou jednotně archivovány. V Archivu města Brna jsou podklady ke zhruba polovině městských částí, další informace lze získat přímo na úřadech městských částí, případně od pamětníků.² Přitom analýza personální proměny ve složení zastupitelstev mezi lety 1990 a 1994 může být z hlediska politologického bádání a výzkumu vývoje českého stranictví na začátku 90. let vůbec nejzajímavější. V roce 1994 dochází k výrazné obměně složení jednotlivých místních zastupitelstev, co se týče kandidujících subjektů, za něž jsou zastupitelé zvoleni. Současně ale nelze vyloučit, že řada zastupitelů zvolených například za Občanské Fórum nebo Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko byla nově zvolena za Občanskou demokratickou stranu (dále ODS), respektive některé menší středové strany či nestraničká sdružení. Takto formulovanou hypotézu je velice zajímavé ověřit, bohužel data získaná pro potřeby práce toto neumožňují.

Primárním zdrojem analyzovaných dat budou výsledky voleb, které jsou dostupné na serveru Českého statistického úřadu www.volby.cz.

Jak ukazuje následující tabulka, průměrný počet zastupitelů volených do zastupitelstva některé z městských částí mezi lety 1998 a 2006 narůstá z 550 na 566 členů.

² Na tomto místě by autor rád poděkoval panu Brdíčkoví z Úřadu městské části Brno-Řečkovice, panu Štěpánkovi z Úřadu městské části Brno-Jehnice, paní Němcové, tajemnici Úřadu městské části Brno-Útěchov, paní Kalové, tajemnici městské části Brno-Medlanky, a panu Kučerovi, starostovi městské části Brno-Chrlice, za vstřícnost a poskytnutí chybějících údajů.

Tabulka č. 1. Celkový počet zastupitelů volených v letech 1994–2006 do zastupitelstev městských částí

	1994	1998	2002	2003/ 2004	2006
Brno-Jih	19	19	19		19
Brno-Sever	35	35	35		35
Brno-Střed	45	45	45		45
Bohunice	21	21	21		21
Bosonohy	11	11	11		15
Bystrc	27	27	27		27
Černovice	15	15	21		21
Chrlice	15	15	15		15
Ivanovice	11	9	7	7	7
Jehnice	7	7	7		7
Jundrov	15	15	15		15
Kníničky	7	7	7		9
Kohoutovice	19	19	21		21
Komín	17	17	17		17
Královo Pole	30	30	30		30
Líšeň	29	29	29		29
Maloměřice a Obřany	15	15	15		15
Medlánky	15	15	15		15
Nový Lískovec	15	15	19		19
Ořešín	7	5	5		7
Řečkovice a Mokrá Hora	25	23	23		23
Slatina	23	23	21		21
Starý Lískovec	21	21	21		21
Tuřany	17	17	17		17
Útěchov	5	7	7	7	7
Vinohrady	23	23	23		23
Žabovřesky	25	25	25		25
Žebětín	11	11	11		11
Židenice	29	29	29		29
Brno celkem	554	550	558		566

Zdroj: Vlastní výpočty z dat dostupných na volebním serveru Českého statistického úřadu (<http://www.volby.cz>).

Co budeme zkoumat? V rámci analýzy budeme (1) sledovat podíl bývalých zastupitelů na složení nového zastupitelstva. V případě, že mezi volebními obdobími dojde ke změně složení zastupitelstva, budou uvedeny dva údaje – (a) podíl bývalých zastupitelů na novém zastupitelstvu a (b) podíl znovuzvolených zastupitelů bývalého zastupitelstva.

Z výše uvedené tabulky je patrné, že k těmto změnám došlo v deseti městských částech.³ Ve druhém sledu si budeme všimnout, (2) zda při znovuzvolení zastupitele dochází ke změně stranické příslušnosti. V našem případě nás nebude zajímat příslušnost k politické straně, nýbrž jméno subjektu, za nějž byl kandidát do zastupitelstva zvolen. Na tomto místě bude nezbytné odlišit dva druhy změny stranické afiliace. Kandidát buď (a) změní relevantní politickou stranu za jiný subjekt, nebo (b) kandidát zvolený za místní sdružení bude zvolen za jiné místní sdružení. V prvním případě je třeba dávat bedlivý pozor, nakolik se jedná o nástupnické subjekty (např. Nestraníci pro Moravu v roce 2002 a „Sdružení nestraníků“ v roce 2006 vykazují zřejmou přímou vazbu). Ve druhé situaci je nezbytné usoudit, v kolika případech kandidatura nestranického kandidáta za jiné místní sdružení je výsledkem přechodu ke konkurenčnímu subjektu, či zda je příčinou přirozená nesourodost a nestálost ad hoc vytvořených nestranických kandidátek. V této části analýzy proto bude nutné postupovat dílem individuálně a přiblížit čtenáři jednotlivé případy změny afiliace.

2. Míra stability personálního zastoupení místních zastupitelstev

Vývoj personálního obsazení místních zastupitelstev v letech 1994 až 2006 lze charakterizovat jako postupnou stabilizaci. V roce 1998 podíl znovuzvolených zastupitelů na celkovém počtu místních zastupitelů nepatrně překračoval 40 procent (přesněji 41,6 %). V roce 2002 se začal tento podíl přibližovat polovině (47,5 %). Ve volbách v roce 2006 tvoří znovuzvolení zastupitelé většinu místních zastupitelů (53,5 %). V následující tabulce jsou uvedeny údaje pro všechny z 29 městských částí.

³ Mezi lety 1994 a 1998 došlo k nárůstu počtu zastupitelů v Útěchově (z 5 na 7), ale současně k poklesu počtu zastupitelů v Ivanovicích (z 11 na 9), v Ořešíně (ze 7 na 5) a Řečkovících a Mokré Hoře (z 25 na 23). Je zajímavé, že změny v počtu zastupitelů se tak týkaly výhradně městských částí na severu města. Současně celkový pokles lze hodnotit jako dokončení procesu snižování počtu místních zastupitelů mezi prvními komunálními volbami v roce 1990 a rokem 1994, kdy celkový počet zastupitelů místních částí poklesl z 591 na 554. V roce 2002 se snížil pouze počet zastupitelů ve Slatině (z 23 na 21) a znovu v Ivanovicích (na 7). Naopak rostl počet členů místních zastupitelstev v Černovicích (z 15 na 21), Kohoutovicích (z 19 na 21) a v Novém Lískovci (z 15 na 19). Před posledními volbami v roce 2006 došlo ke změnám v menších obcích – Bosonohách (z 11 na 15), Kníničkách (ze 7 na 9) a Ořešíně (návrat k 7 zastupitelům).

Tabulka č. 2. Stabilita personálního složení místních zastupitelstev v letech 1994–2006

	1994–1998			1998–2002			2002–2004		2002(3,4)–2006		
	Abs.	Rel.	Rel.+	Abs.	Rel.	Rel.+	Abs.	Rel.	Abs.	Rel.	Rel.+
Brno-Jih	11	57,9		10	52,6				12	63,2	
Brno-Sever	17	48,6		20	57,1				18	51,4	
Brno-Střed	18	40,0		15	33,3				21	46,7	
Bohunice	8	38,1		11	52,4				10	47,6	
Bosonohy	4	36,4		4	36,4				5	33,3	45,5
Bystrc	14	51,9		14	51,9				15	55,6	
Černovice	7	46,7		9	42,9	60,0			12	57,1	
Chrlice	9	60,0		9	60,0				9	60,0	
Ivanovice	5	55,6	45,5	3	42,9	33,3	5	71,4	4	57,1	
Jehnice	3	42,9		1	14,3				3	42,9	
Jundrov	8	53,3		8	53,3				9	60,0	
Kníničky	3	42,9		2	28,6				3	33,3	42,9
Kohoutovice	9	47,4		10	47,6	52,6			8	38,1	
Komín	7	41,2		8	47,1				10	58,8	
Královo Pole	8	26,7		15	50,0				19	63,3	
Líšeň	14	48,3		16	55,2				19	65,5	
Maloměřice a Obřany	7	46,7		6	40,0				8	53,3	
Medlánky	9	60,0		9	60,0				8	53,3	
Nový Lískovec	6	40,0		6	31,6	40,0			8	42,1	
Ořešín	1	20,0	14,3	2	40,0				3	42,9	60,0
Řečkovice a Mokrá Hora	9	39,1	36,0	9	39,1				15	65,2	
Slatina	7	30,4		12	57,1	52,2			12	57,1	
Starý Lískovec	8	38,1		6	28,6				10	47,6	
Tuřany	5	29,4		9	52,9				8	47,1	
Útěchov	1	14,3	20,0	2	28,6		4	57,1	2	28,6	
Vinohrady	6	26,1		14	60,9				17	73,9	
Žabovřesky	5	20,0		12	48,0				13	52,0	
Žebětín	5	45,5		6	54,5				7	63,6	
Židenice	15	51,7		17	58,6				15	51,7	
MČ v Brně celkem	229	42		265	48		9	64,2	303	54	

Abs. = Absolutní počet znovuzvolených zastupitelů.

Rel. = Podíl znovuzvolených zastupitelů na počtu zvolených zastupitelů celkem. Údaj je uveden v procentech.

Rel.+ = Podíl znovuzvolených zastupitelů na původním počtu zastupitelů v místech, kde došlo ke změně celkového počtu místních zastupitelů. Údaj je uveden v procentech.

Zdroj: Vlastní výpočty z dat dostupných na volebním serveru Českého statistického úřadu (<http://www.volby.cz>).

Z dlouhodobého hlediska vykazuje nejvyšší stabilitu personálního obsazení místní zastupitelstvo v Chrlicích. Každé volby zde obhájily svůj mandát vždy tři pětiny zastupitelů. Následují Medlánky, kde teprve volby v roce 2006 narušily obdobnou kontinuitu, jakou pozorujeme v Chrlicích (z celkem 15 zastupitelů jich místo 9 obhájilo mandát pouze 8). Personálně stabilnější jsou obecně zastupitelstva na jihu a východě území města Brna.

Souhrnné údaje v Líšni (56 %) a na Vinohradech (54 %) výrazně zkreslují údaje z mezidobí 1994 a 1998, kdy zejména na Vinohradech byla míra obhájení místa zastupitele velice nízká. Nadpoloviční podíl zastupitelů, kteří za celé sledované období obhájili svůj mandát, můžeme pozorovat rovněž v Brně-Jihu (58 %), Brně-Severu (52 %), v Židenicích (54 %) a na opačném konci města v Ivanovicích (57 %), Jundrově (56 %), Bystrci (53 %) a Žebětíně (55 %). K výše uvedeným lokalitám lze přiřadit ještě Královo Pole, kde souhrnný údaj výrazně zkresluje podíl znovuzvolených zastupitelů v prvním sledovaném období v letech 1994 a 1998. Naopak dlouhodobě nízkou míru podílu znovuzvolených zastupitelů na celkovém složení po sobě zvolených zastupitelstev (méně než 40 %) pozorujeme ve Starém a Novém Lískovci (vždy 38 %), přilehlých Bosonohách (35 %) a malých městských částech na severu, konkrétně v Kníničkách (35 %), Jehnicích (33 %), Ořešíně (35 %) a vůbec nejméně v Útěchově (32 %). Pro výše jmenované znovuzvolené zastupitele v jednotlivých městských částech se jen složitě hledá jmenovatel. Na jedné straně tvoří městské části s vysokým nebo nízkým podílem jakési územní „shluky“ (jihovýchod a oblast na severozápadě kolem Kohoutovických lesů, respektive jihozápadní část města při dálnici na Prahu a malé městské části na severu). S určitostí ale neplatí, že by vliv na proměnu struktury zastupitelstva měl charakter městské části. Oblasti s průměrně nízkou (do 40 %) nebo naopak průměrně vysokou (nad 50 %) personální stabilitou místních zastupitelstev prostupují napříč čtyřmi kategoriemi městských částí definovaných v úvodu.

Dostupné údaje o složení zastupitelstev městských částí po prvních komunálních volbách v roce 1990 potvrzují pozdější trendy. Mezi lety 1990 až 1994 je zřejmě podíl znovuzvolených zastupitelů ještě nižší, než tomu bylo mezi lety 1994 a 1998. Po případném doplnění analýzy personální stability zastupitelstev o prvotní časové rozmezí bude možné proložit napříč lety 1990 až 2006 lineární křivku. Již ve volbách v roce 1994 můžeme pozorovat vysoký podíl znovuzvolených zastupitelů například v Chrlicích či Medlánkách (deset, respektive devět, z patnáctičlenného zastupitelstva).

U etablovaných politických stran je nejmenší obměna zastupitelů ve volbách u Komunistické strany Čech a Moravy (dále KSČM, ve sledovaném období průměrně 62 % zastupitelů se řadí mezi ty znovuzvolené), posléze u Křesťanské a demokratické unie – Československé strany lidové (dále KDU-ČSL, 54 %), ODS (48 %) a České strany sociálně demokratické (dále ČSSD, 46 %).

Tabulka č. 3. Stabilita personálního složení místních zastupitelstev v letech 1994–2006 dle politických stran

	1998			2002			2006			Celkem		
	ZZ	CZ	P	ZZ	CZ	P	ZZ	CZ	P	ZZ	CZ	P
ČSSD	26	106	24,5	58	96	60,4	56	106	52,8	140	308	45,5
KDU-ČSL	41	96	42,7	55	96	57,3	48	74	64,9	144	266	54,1
KSČM	38	57	66,7	31	65	47,7	32	40	80,0	101	162	62,3
ODS	64	132	48,5	66	157	42,0	97	183	53,0	227	472	48,1
Ostatní	60	163	36,8	55	144	38,2	70	163	42,9	185	470	39,4

ZZ = počet znovuzvolených zastupitelů na kandidátkách strany.

CZ = celkový počet zastupitelů zvolených na kandidátkách strany.

P = podíl znovuzvolených zastupitelů na celkovém počtu zastupitelů zvolených na kandidátkách strany (údaj je uveden v procentech).

Zdroj: Vlastní výpočty z dat dostupných na volebním serveru Českého statistického úřadu (<http://www.volby.cz>).

Nízkou hodnotu podílu znovuzvolených zastupitelů u ČSSD v roce 1998 lze vysvětlit celkovým nárůstem objemu volební podpory oproti roku 1994 a s tím spojeným počtem získaných zastupitelských míst. Poklesem volební podpory a snížením celkového počtu místních zastupitelů proti předchozímu volebnímu období lze naopak vysvětlit vysoké hodnoty u ČSSD v roce 2002 a KSČM či KDU-ČSL v roce 2006. Poměrně překvapivý je relativně nízký podíl 47,7 % u KSČM po volbách v roce 2002. Strana sice zaznamenala v téže roce při parlamentních volbách výrazný procentní nárůst hlasů, nikoliv však při volbách komunálních. Z tabulky ostatně můžeme vyčíst, že počet místních zastupitelů KSČM se mezi lety 1998 a 2002 zvýšil z 57 na 65, avšak počet znovuzvolených zastupitelů poklesl z 38 na 31. Zjištěná čísla nelze hodnotit jinak, než že strana v uvedeném roce zjevně oživila složení svých kandidátních listin.

3. Změna afiliace znovuzvolených kandidátů

Ve sledovaných volbách 1994 (respektive 1998) až 2006 celkem 805 zastupitelů obhájilo svůj mandát. V celkem 106 případech byl kandidát zvolen na jiné kandidátce, než za kterou kandidoval ve volbách předchozích. Samotnou skutečnost, že místní zastupitel kandiduje v dalších volbách na kandidátní listině s jiným názvem, ale neznamená, že se jedná o změnu stranické příslušnosti. Ze zkoumaného vzorku můžeme například vyjmout případ medláneckého zastupitele Jana Fučíka, který se v letech 1994 až 2006 vždy probojoval do zastupitelstva, a to postupně na kandidátních listinách Moravské národní

strany, Moravské demokratické strany a subjektu zvaného Moravané. V takovém případě můžeme hovořit o jisté formě nástupnictví. Stejným způsobem lze posoudit případ čtyř zastupitelů zvolených v roce 1998 za místní sdružení nezávislých kandidátů (SNK), kteří se v následujících volbách dostávají do zastupitelstva pod hlavičkou Nestraníků pro Moravu (NpM). Ačkoliv NpM ve volbách v roce 2002 posuzujeme jako relevantního aktéra voleb, zde se jedná o faktickou transformaci jednoho z místních sdružení nezávislých kandidátů. Sporný je případ znovuzvolení tří zastupitelů ve Slatině, kteří v roce 2002 uspěli na kandidátce Volby pro Slatinu. Původně se jednalo o zastupitele zvolené za Občanskou demokratickou alianci (dále ODA). ODA v té době ještě existovala, dokonce v daném roce došlo v Brně k jednomu případu změny politické afiliace ve prospěch ODA. Proto je toto počínání klasifikováno jako změna politické afiliace. Veškeré další transformace místních SNK nebudou dále brány v potaz. Výjimkou jsou pouze ty případy, kdy se dva a více kandidátů původně zvolených na kandidátce místního sdružení dostávají do zastupitelstva znovu a na různých kandidátkách (jedna z nich je tak zákonitě změnou politické afiliace). Po odstranění případů, jež zcela nesplňují podmínky pro kvalifikaci změny politické příslušnosti, dochází k redukci celkového počtu znovuzvolených zastupitelů úspěšně kandidujících za jiný politický subjekt na 73. To znamená, že každý 23. zvolený zastupitel zvolený v letech 1998, 2002 nebo 2006 uspěl na kandidátce jiného politického subjektu, než za který byl zvolen do zastupitelstva v předchozím volebním období. V tabulce uvádíme přehled zjištěných změn politické afiliace ve volbách do zastupitelstev jednotlivých městských částí, postupně v letech 1998, 2002 a 2006.

Tabulka č. 4. Přehled změn politické afiliace ve volbách do místních zastupitelstev (řazeno dle roku voleb, v nichž ke změně politické afiliace došlo)

	1998	2002	2006	celkem
Brno-Jih	3	0	1	4
Brno-Sever	1	0	1	2
Brno-Střed	0	0	0	0
Bohunice	0	1	2	3
Bosonohy	0	0	1	1
Bystrc	0	2	0	2
Černovice	3	0	0	3
Chrlice	3	0	0	3
Ívanovice	1	1	1	3
Jehnice	0	0	0	0
Jundrov	1	2	1	4
Kníničky	0	0	0	0
Kohoutovice	0	1	0	1
Komín	1	0	2	3
Královo Pole	0	0	0	0
Líšeň	3	1	1	5
Maloměřice a Obřany	1	2	2	5
Medlánky	2	0	2	4
Nový Lískovec	1	0	0	1
Ořešín	1	2	1	4
Řečkovice a Mokrá Hora	1	0	1	2
Slatina	0	4	4	8
Starý Lískovec	1	0	0	1
Tuřany	0	2	0	2
Útěchov	0	1*	0	1
Vinohrady	1	0	3	4
Žabovřesky	0	1	1	2
Žebětín	1	1	2	4
Židenice	1	0	0	1
Brno celkem	26	21	26	73

)* Případ změny politické afiliace se vztahuje na opakované volby v roce 2004.

Zdroj: Vlastní výpočty z dat dostupných na volebním serveru Českého statistického úřadu (<http://www.volby.cz>).

Žádný případ změny politické afiliace ve sledovaném období nezaznamenáváme v Brně-Středu, v Králově Poli, Jehnicích a Kníničkách. Častější případy změny politické příslušnosti kandidátů při volbách můžeme pozorovat v městských částech na jihu a východě města – osm případů ve Slatině, pět případů v Líšni nebo Maloměřicích a Obřanech, po čtyřech případech na Vinohradech, v Brně-Jihu, ale také v Jundrově, Medláncích a Žebětíně. Změna politické příslušnosti ke kandidátce je pak

pravděpodobnější v menších městských částech, kde bývá dokonce v nemnoha případech způsobena ztrátou nemožnosti za daný subjekt znovu kandidovat, neboť zde nebyl tento subjekt schopen znovu postavit (samostatně nebo v koalici) kandidátní listinu. U hlavních politických stran dochází nejčastěji k přesunům u ODS. V jedenácti případech ODS svého zastupitele ztratila, naopak ve dvanácti případech tímto způsobem získala (z toho 11krát se takto událo ve volbách v roce 2006). Ačkoliv bychom mohli očekávat, že ke ztrátám osob místních zastupitelů mohlo u ODS docházet zejména v roce 1998 směrem k tehdy nově ustavené Unii svobody (vznikla secesí části ODS), bylo tak tomu v pouhých dvou případech (po jednom případě v Bohunicích a v Novém Lískovci). ČSSD ve sledovaném období ztratila 8krát, získala jen 7krát. Zatímco u ODS a ČSSD sledujeme vyrovnaný poměr odchod-příchod, u KDU-ČSL a SZ je tomu zcela jinak. Od zmíněných stran přešel kandidát k jiné straně v následujících volbách pouze ve dvou, respektive jednom případě. Naopak KDU-ČSL přilákala na své kandidátky zastupitele původně jiných stran v šesti a Strana zelených dokonce v jedenácti případech (započítáni jsou však zastupitelé zvolení v roce 2006 za subjekty nesoucí označení „zelený“, např. Zelený blok pro Slatinu). V souvislosti s KSČM zaznamenáváme pouze jediný případ odchodu zastupitele na kandidátku jiného subjektu. Většinou se tedy fenomén změny politické afiliace na úrovni voleb do místních zastupitelstev týká menších stran a různých místních sdružení. V 50 případech takoví zastupitelé odcházejí a ve 38 případech přicházejí.

Pro volby v letech 1998 a 2002 je charakteristická změna politické afiliace s příchodem od etablovaných politických stran a menších politických stran k dalším menším subjektům. Na změně politické příslušnosti nejvíce z hlavních politických stran vydělává ČSSD, za níž se do místních zastupitelstev znovu dostávají zejména bývalí členové moravistických stran a jejich pohrobků v Brně-Jihu a v Černovicích. Ve volbách v roce 2006 je naopak nejčastějším jevem změna politické afiliace ve prospěch ODS (11 případů) a Strany zelených včetně koalic, které ustavila (celkem 10 případů).

U šesti konkrétních zastupitelů dochází k opakované změně politické afiliace. Za více než dvě různé kandidátky se do zastupitelstva dostali Aleš Dřímál (v Bohunicích za Moravskou demokratickou stranu, ČSSD a Stranu zelených), Zdeněk Harant (v Brně-Jihu za ODA, politické hnutí NEZÁVISLÍ a Zelenou volbu pro Brno-Jih), Jaroslav Gross (v Maloměřicích a Obřanech za politické hnutí NEZÁVISLÍ, místní SNK a SZ) či slatinští Ivo Ondřík s Františkem Kabelem (postupně ODA, Volba pro Slatinu a Zelená volba pro

Slatinu). Líšeňský zastupitel Miroslav Havlín pak byl v letech 1994 až 2006 postupně zvolen za koalici Českomoravské strany středu (dále ČMSS) a Liberální strany národně sociální (LSNS), posléze za Volbu pro město, Líšeňský blok a nakonec za Zelený blok pro Líšeň.⁴

4. Politické stálice místních zastupitelstev

Poměrně častým jevem ve struktuře místních zastupitelstev je zastoupení politiky, kteří v místním sboru zasedají nepřetržitě po celé sledované období 1994 až 2006 (de facto s výhledem do roku 2010, případně dále). Z celkem 566 místních zastupitelů bylo takových v roce 2006 znovuzvoleno 75 (přes 13 % ze všech zvolených zastupitelů). Jak prokazuje následující tabulka, je tento jev charakteristický pro etablované politické strany, zejména pak pro KSČM a KDU-ČSL. Zatímco v případě ODS nebo ČSSD podíl zastupitelů s nejméně třikrát opakovaným mandátem (pozn.: období let 1990 až 1994 není zahrnuto) na celkovém počtu zvolených zastupitelů na kandidátce strany osciluje kolem 10 %, u KDU-ČSL tento ukazatel překračuje 20 % a u KSČM je dokonce na úrovni 40 %. V případě KDU-ČSL a KSČM lze tento jev vysvětlit dvěma způsoby. (1) Relativně malá obměna na kandidátních listinách těchto stran je obvyklá i na úrovni prvořadých voleb (srov. Kyloušek 2007a). (2) Obě strany v komunálních volbách v Brně v roce 2006 zaznamenaly relativní neúspěch. KDU-ČSL ztratila oproti roku 2002 celkem 22 zastupitelů, KSČM pak dokonce 25 zastupitelů, a to navíc při celkově slabších volebních ziscích. Souběh těchto dvou výše uvedených faktorů se zjevně významným způsobem podílí na výsledné hodnotě ukazatele. Ukazuje to i následující tabulka.

Tabulka č. 5. Přehled zastupitelů, kteří byli zvoleni v letech 1994 až 2006 ve všech po sobě jdoucích volbách, dle jednotlivých městských částí a současné dle jejich stranické příslušnosti

	ODS	ČSSD	KDU-ČSL	KSČM	Ostatní	Všechny strany
Brno-Jih	1	2 ⁱ		1	1	5
Brno-Sever	3			2		5
Brno-Střed			1			1
Bohunice	1			1		2
Bosonohy	1	1 ⁱⁱ	1			3
Bystrc	2				1 ⁱⁱⁱ	3
Černovice	1	3 ^{iv}		2		6

⁴ Jedná se o zjevnou změnu politické příslušnosti, neboť Líšeňský blok ve volbách v roce 2006 kandidoval, a tudíž lze vyloučit transformaci nebo nástupnictví.

Chrlice				1	2	3
Ivanovice						0
Jehnice					1	1
Jundrov	1		1			2
Kníničky					1	1
Kohoutovice	1	1	1			3
Komín	1	1		1		3
Královo Pole	1			1		2
Líšeň	2	1		1	3	7
Maloměřice a Obřany			2			2
Medlánky	3		1 ^v		1	5
Nový Lískovec				1		1
Ořešín						0
Řečkovice a Mokrá Hora	1		2			3
Slatina			1		1 ^{vi}	2
Starý Lískovec				1		1
Tuřany	1 ^{vii}		1	1	1	4
Útěchov						0
Vinohrady		1		2		3
Žabovřesky	1 ^{viii}					1
Žebětín			1			1
Židenice	1		3	1		5
Celkem	22	10	15	16	12	75
Celkem zastupitelů	183	106	74	40	163	566
Podíl	12,0	9,4	20,3	40,0	7,4	13,3

Celkem zastupitelů = celkový počet zastupitelů zvolených na kandidátce strany v místních volbách ve všech 29 městských částech v roce 2006.

Podíl = poměr zastupitelů znovuzvolených v letech 1998, 2002 a 2006 na celkovém počtu zastupitelů zvolených na kandidátkách dané strany ve volbách do všech 29 místních zastupitelstev v roce 2006. Údaj je uveden v procentech.

)ⁱ Ve všech případech původně jiný subjekt (ČMSS a místní SNK).

)ⁱⁱ Původně ODS.

)ⁱⁱⁱ Původně KDU-ČSL.

)^{iv} V jednom případě původně ČMSS.

)^v Původně koalice ČSSD s LSNS.

)^{vi} Poslední kandidatura za Zelenou volbu pro Slatinu.

)^{vii} Původně SNK.

)^{viii} Původně ODA.

Zdroj: Vlastní výpočty z dat dostupných na volebním serveru Českého statistického úřadu (<http://www.volby.cz>).

Lze zjistit nějakou příčinnost mezi podílem nejméně třikrát znovuzvolených zastupitelů a charakteristikou městských částí? Zjevně přirozená je spojitost mezi podílem výše uvedených zastupitelů a celkovou mírou stability personálního obsazení zastupitelstva (blíže kapitola 7.1). Nejvyšších hodnot dosahuje zastupitelstvo v Medláncích, kde zastupitelé poprvé zvoleni nejpozději již v roce 1994 tvoří plnou třetinu místního zastupitelstva. Následují tradičně městské části na jihu a východě města, tj. Černovice

(28,6 %), Brno-Jih (26,3 %), Líšeň (24,1 %), Tuřany (23,5 %), Chrlice (20 %) a Bosonohy (20 %). S odstupem následují Komín (17,6 %) a Židenice (17,2 %). V rozmezí 9,1–14,3 % se nachází dalších 12 městských částí. Nízké hodnoty sledovaného ukazatele nacházíme v Králově Poli (6,7 %), Starém a Novém Lískovci (4,8 %, respektive 5,3 %), Žabovřeskách (4,0 %) a v Brně-Středu (2,2 %). Faktorem, který ovlivňuje výslednou nízkou hodnotu, je mimo jiné celkově větší počet členů zastupitelstva. V Ivanovicích, Ořešíně a Útěchově nezaznamenáváme případ zastupitele, který by byl opakovaně zvolen v letech 1998, 2002 a 2006.

5. Stabilita personálního složení Zastupitelstva magistrátu statutárního města Brna

Celý článek se dosud týkal pouze voleb do zastupitelstev městských částí. Volby do zastupitelstva magistrátu města Brna nebyly blíže studovány.

Tabulka č. 6. Stabilita personálního složení zastupitelstva magistrátu statutárního města Brna v letech 1994–2006 dle politických stran

	1998			2002			2006			Celkem		
	ZZ	CZ	P	ZZ	CZ	P	ZZ	CZ	P	ZZ	CZ	P
ODS	9	19	47,4	5	22	22,7	5	16	31,3	19	57	33,3
ČSSD	6	13	46,2	4	11	36,4	2	12	16,7	12	36	33,3
KDU-ČSL	5	6	83,3	3	9	33,3	2	7	28,6	10	22	45,5
KSČM	3	5	60,0	3	9	33,3	6	6	100,0	12	20	60,0
Ostatní	2	12	16,7	1	4	25,0	3	14	21,4	6	30	20,0
Celkem	25	55	45,5	16	55	29,1	18	55	32,7	59	165	35,8

ZZ = počet znovuzvolených zastupitelů na kandidátce strany.

CZ = celkový počet zastupitelů zvolených na kandidátce strany.

P = podíl znovuzvolených zastupitelů na celkovém počtu zastupitelů zvolených na kandidátce strany (údaj je uveden v procentech).

Zdroj: Vlastní výpočty z dat dostupných na volebním serveru Českého statistického úřadu (<http://www.volby.cz>).

O stabilitě personálního složení velkého zastupitelstva do jisté míry platí mnohá tvrzení, která jsme již formulovali na úrovni voleb do zastupitelstev městských částí. Nejvyšší podíl znovuzvolených zastupitelů pozorujeme u KSČM a u KDU-ČSL jako další v pořadí. V případě KSČM se dokonce potvrzuje pokles zjištěné hodnoty v roce 2002. KDU-ČSL znovu dosahuje nejvyšších hodnot v roce 2006, což do jisté míry souvisí se ztrátou třetiny mandátů získaných v předešlém volebním období. Zajímavý je poznatek, že z šesti

zastupitelů zvolených za KSČM v roce 1998 byli všichni znovuzvoleními zastupiteli. Nízký počet znovuzvolených zastupitelů po volbách v roce 2002 lze dát do souvislosti se změnou volebního systému. Pětiprocentní volební klauzule vyřadila ze zastupitelstva menší strany. Počet mandátů ostatních stran mezi lety 1998 a 2002 poklesl ze 14 na 4 (tito zastupitelé byli zvoleni za Stranu zelených). Je zajímavé, ale jistě ne náhodné, že v letech 1994 až 2006 nepozorujeme na úrovni voleb do velkého zastupitelstva případ změny politické afiliace.

6. Závěr

Z analýzy složení místních zastupitelstev vyplývá, že personálně stabilnější jsou převážně zastupitelstva městských částí na jihu a východě města. S tímto jevem však ve větší míře souvisí změna politické příslušnosti zastupitelů, pro něž je znovuzvolení na kandidátce jiného subjektu často jedinou možností, jak obhájit mandát zastupitele. V osmi městských částech ležících na jihovýchodě a východě města (z celkem 29) zaznamenáváme 34 případů změny politické afiliace (z celkem 73). Z hlediska pozice zastupitelů uvnitř vlastních stran jsou častěji znovuzvoleni zastupitelé KSČM a KDU-ČSL. Samotná změna politické afiliace je pojem, se kterým se v souvislosti s KSČM setkáváme pouze v jediném případě (konkrétně bývalý zastupitel KSČM byl znovuzvolen jako nezávislý kandidát). Tento jev je u parlamentních politických stran nejčastější u ODS (oběma směry, avšak směrem k ODS převážně v roce 2006). Bývalé zastupitele jiných stran pak efektivně dokážou znovu prosadit do zastupitelstva KDU-ČSL a koalice vytvářené SZ. Obecně je ale tento jev nejčastější u ostatních stran a místních sdružení. Ve dvou třetinách sledovaných případů od těchto subjektů kandidáti odcházejí, v polovině případů jsou na jejich kandidátkách takoví zastupitelé znovuzvoleni. V časové ose se rovněž mění charakter změny politické afiliace. Zatímco mezi lety 1998 a 2002 dochází na úrovni brněnských městských částí spíše k přechodu kandidátů od etablovaných politických stran a menších politických stran k dalším menším subjektům, ve volbách v roce 2006 je naopak nejčastějším jevem změna politické afiliace ve prospěch parlamentních stran. Dílčí analýza stability personálního složení zastupitelstev při volbách do 29 brněnských městských částí v letech 1994 až 2006 prokazuje, že změna politické afiliace je jevem na komunální úrovni běžným a z hlediska své četnosti i pravidelně se opakujícím.

Seznam pramenů a literatury:

- Carey, John Michael – Shugart, Matthew Soberg (1995): Incentives to Cultivate a Personal Vote: A Rank Ordering of Electoral Formulas. In: Electoral Studies, roč. 14, vol. 4, s. 417–439.
- Oficiální volební server Českého statistického úřadu (<http://www.volby.cz>).
- Dostupné zápisy ze zasedání zastupitelstev městských částí z prosince roku 1990 a ledna 1991. Archiv města Brna.
- Zápisy okrskových volebních komisí z voleb do zastupitelstva magistrátu města Brna, konaných ve dnech 24. a 25. listopadu 1990. Archiv města Brna.